

Sundets Betydning for Norden.

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening d. 29 Marts 1884.

Af

Fredrik Bajer.

*I Skjoldet springe Løver
og Hjerter staa i Brand.*
(Kt. Winthe.)

De tre Løver i Danmarks Vaaben antages at betyde de tre Strømme: Sundet og Bælterne. I dem ligger Danmarks Styrke, naar det kun forstaar at gjøre deres Betydning klar baade for sig selv og den øvrige Verden.

Lille-Bælt-Løven er den svageste, og den er for Tiden yderligere svækket derved, at den siden 1864 er bagbunden af Tyskland. En stor Del af Lille Bælt vestre Kyst er jo tysk. At den atter kan blive dansk, vil muligvis afhænge af, hvilken Betydning vi for de to andre Løver kan hævde os i Europas Øjne.

Af de to andre Løver er Store Bælt den stærkeste i krigspolitisk og Sundet i handelspolitisk Forstand. Nord-Europas Stormagters største Krigsskibe stikke for dybt til at sejle gennem Sundet paa Grund af Drogdødens lave Vandstand; de maa gaa gennem Store Bælt*).

*) Allerede 1878, da den svenske Kommandør og Rigsdagsmand A. Adlersparre udgav sit Skrift: «Nutidens sjökrigsmateriel och Europas pansarflottor 1878», havde England 43, Frankrig 39, Tyskland 9 og Rusland 7 Orlogsfartøjer, som ikke

Sundets Betydning for Norden.

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening d. 29 Marts 1884.

Af

Fredrik Bajer.

*I Skjoldet springe Løver
og Hjærter staa i Brand.*
(Kt. Winthe.)

De tre Løver i Danmarks Vaaben antages at betyde de tre Strømme: Sundet og Bælterne. I dem ligger Danmarks Styrke, naar det kun forstaar at gjøre deres Betydning klar baade for sig selv og den øvrige Verden.

Lille-Bælt-Løven er den svageste, og den er for Tiden yderligere svækket derved, at den siden 1864 er bagbunden af Tyskland. En stor Del af Lille Bælt vestre Kyst er jo tysk. At den atter kan blive dansk, vil muligvis afhænge af, hvilken Betydning vi for de to andre Løver kan hævde os i Europas Øjne.

Af de to andre Løver er Store Bælt den stærkeste i krigspolitisk og Sundet i handelspolitisk Forstand. Nord-Europas Stormagters største Krigsskibe stikke for dybt til at sejle gennem Sundet paa Grund af Drogdødens lave Vandstand; de maa gaa gennem Store Bælt*).

*) Allerede 1878, da den svenske Kommandør og Rigsdagsmand A. Adlersparre udgav sit Skrift: «Nutidens sjökrigsmateriel och Europas pansarflottor 1878», havde England 43, Frankrig 39, Tyskland 9 og Rusland 7 Orlogsfartøjer, som ikke

Af Handelsskibe derimod kan man vel regne, at der igjennem Sundet, gjennemsnitlig i Løbet af et længere Tidsrum, passerer tyve Gange saa mange som gjennem Store Bælt og hundrede Gange saa mange som gjennem Lille Bælt (disse Tal grunder sig kun paa et Skjøn).

Som Vej for Handelsskibe er Sundet af overordenlig stor Betydning, — ej alene for Danmark, ej alene for Norden, men for næsten hele Evropa, ja tildels ogsaa for Amerika. Lad os huske, at det var de Forenede Stater i Nord-Amerika, som ved en Note af 14. April 1855 indledede de Forhandlinger, der førte til Sundtoldens Afløsning 1857! Og i Løbet af den Menneskealder, som snart er gaaet siden da, er Sundets Betydning som Alfarvej mellem Havene snarere stegen end aftagen. Hvor meget? Med Tal kan jeg ikke oplyse det. Den nyeste trykte Oplysning, jeg har set, gaar ud paa, at Antallet af de Helsingør passerende Skibe, der 1856 var over 20,000 aarlig, efter Toldens Afløsning steg saaledes, at det allerede 1860 var voxet til næsten 28,000 — naturligvis er det aldeles overvejende Flertal af disse Handelsfartøjer —; og ti Aar senere (1870) var Antallet over 32,000. Man regner næppe meget fejl, naar man derefter skjønner, at der nu gjennemsnitlig passerer 100 Skibe om Dagen gjennem Øresundet. I Tidsrummet 1865—70 var Antallet «3 Gange saa stort som ved Aarhundredets Begyndelse og næsten 10 Gange saa stort som, hvad der 150 Aar tidligere var det almindelige»^{***}). Men skulde Stigningen

---

kunde gaa igjennem Sundet. Deres Antal er nu vistnok en Del større.

***) V. Falbe Hansen og Will. Scharling: Danmarks Statistik III (Kbhvn. 1878) S. 496 (jfr. S. 12, 419—25, 494—95, 537—50).

i Antal end ikke vedblive, eller dog ikke vedblive i samme Forhold, saa vil dog uden Tvivl Stigningen i Skibenes Drægtighed fortsættes endnu i en uoverskuelig Aarrække, indtil Handelen er udviklet i en Grad, som det er den muligt at naa, men som den endnu er meget langt fra at have naaet.

Hvilken Vareomsætning der foregaar ved Hjælp af Sundet som Vandvej, er det vel vanskeligt at gjøre sig nogen Forestilling om ved Opgivelse af nøjagtige Tal. Men der er sikkert intet større nordevropæisk Farvand, som forholdsvis i højere Grad yder Vareomsætningen Tjenester end Sundet. Var det muligt at foretage en Beregning, skulde det nok vise sig. For at skjønne herover, maatte man bl. A. udarbejde en Statistik over ankomne og udgaaende Skibe, som i Løbet af en længere Aarrække har besøgt Kjøbenhavns, Malmø, Landskrona, Helsingborg og Helsingørs Havne, deres Drægtighed, deres Varers Værdier, deres Nationalitet o. s. v. Man maatte desuden udarbejde en lignende Statistik over Samhandelen imellem alle Østersøhavnene og de Havne udenfor Østersøen, med hvilke hine staa i Forbindelse ad Søvejen, for saa vidt denne Forbindelse maa antages at finde Sted gennem Sundet. Man maatte endelig undersøge, hvorledes disse Talsummer fordeler sig paa de enkelte Stater for at kunne danne sig en Forestilling om den større eller mindre Grad, disse ere interesserede i, at Sundet bliver et i Krigstid fredlyst Omraade. Spredte statistiske Oplysninger i denne Retning findes hist og her, men at samle og bearbejde dem kræver mere Tid og Flid, end jeg hidtil har kunnet raade over. Dertil kommer, at det tildels forholder sig med statistiske Oplysninger som

med Champagneslum. De maa nydes saa friske som muligt, men derfor maa Bearbejdelsen helst foregaa ved manges Samvirkksomhed, — ellers udsætter man sig for, at den varer saa længe, at Oplysningerne ere gamle, inden Udbyttet af deres Bearbejdelse kan fremstilles. Som et lille Bidrag af de nyeste skal jeg nævne, hvad der findes i det seneste Hæfte af »Statistisk Tabelværk» (4. Række. D, Nr. 6, S. LXXXVI). Her ses, at den største Sundstads, Kjøbenhavns, Handelsflaades Tonnage d. 31. December 1882 udgjorde næsten 35 pCt. af hele Danmarks, og i Forening med Helsingørs henved 40 pCt. eller to Femtedele. Alene »det forenede Dampskibsselskab» med 71 Skibe havde en Bruttotonnage af omtr. 35,000 og en Nettotonnage af over 22,000, samt 6274 Hestes Kraft. At ogsaa Malmø, den næststørste Sundstad med over 40.000 Indbyggere, stærkt udvikler sig som Handelsstad, og at dens Søfart og Skibsbyggeri tiltager, er bekjendt. — Men ét er at paavise, i hvor høj Grad Sundet tjener Verdenshandelen, — noget andet, at det tjener den i en overordenlig høj Grad. Det maa i alt Fald staa fast, at Søhandelsvejen gennem Sundet har Betydning for Verdenshandelen, og at Sundet saaledes bliver af særlig Betydning for dets egne Kystmagter, de nordiske Riger.

Det er Sundets handelspolitiske Betydning, som ovenfor alene er fremhævet. Dets store militærpolitiske eller strategiske Betydning lades her ude af Betragtning. Men lad os antage, at Krigen nærmer sig denne Søhandelsvej! Et Prisspørgsmaal i Søløjtnantselskabet, for hvilket Premierløjtnanterne Schoustrup og Mægaard 1879—80 vandt 1ste Præmie, blev besvaret — efter en klar og overtydende Redegjørelse — i følgende Udtryk:

«Orlogsmanden har, som Udøver af Statens Befaling, Ret til at borttage Sømærker i Farvande som Kattegat, Sund og Bælter». Altsaa: naar Krigsfare nærmer sig, maa og vil Danmark i Tide slukke alle Fyr og borttage alle Vagere og lignende Sømærker, som i Fredstid muliggjør de mangfoldige Handelsskibes Sejlads gennem Sundet. Ja, ikke nok dermed! Alle Skibe, af hvis Videresejling Meddelelser om vore militære Planer kunne frygtes bragte til Fjenden, ville blive stoppede. Kort sagt: Sundet vil i det væsentlige blive spærret som Handelsvej, saa længe Søkrigen i disse Farvande varer.

Ogsaa i en anden Henseende vil Verdenshandelen lide et føleligt Knæk, dersom Krigen skulde berøre Sundets Kystmagter. De umaadelige Telegraftraade, som tilhøre det Store nordiske Telegrafselskab med sit Hovedsæde i Kjøbenhavn, og som over Rusland og Siberien forbinde England og Frankrig med Japan, — de ville næppe kunne undgaa at blive afbrudte her ved Sundet*) under en saadan Krig. Træffende siger den berømte franske Geograf Elisée Reclus: «En Kanal og en Bro saa at sige skære hinanden under en ret Vinkel der, hvor Kjøbenhavn har rejst sig, og naturligvis er denne By bleven vigtig ved Handelen» **). Jeg vil bruge et andet Billede: en af Verdenslegemets Bevægelsesnerver og en af dets Følelsesnerver skære hinanden her ved Sundet. Begge ville de blive lammede i Krigstilfælde; Lammelsen vil mere eller mindre føles i hele det store Verdenslegeme, og dette ikke mindst af de indbyrdes krigsførende Stormagter, som sandsynligst ville mødes

*) I Tilfælde af Krig med Tyskland først ved Lille Bælt, d. v. s. Fredericia, Hovedstationen. I selve Sundet ejer Selskabet intet Kabel.

**) Géographie universelle V (Paris 1880) p. 39.

under en stor nordevropæisk Søkrig, — det vil sige: Rusland og Tyskland, der bo indenfor, England og Frankrig, der bo udenfor Østersøens Port. Saa længe Sundet og dets Kystmagter ikke ere et fredlyst Omraade, ville Krigens Ødelæggelser i og omkring Sundet virke tilbage paa selve de store krigsførende Magter.

I krigspolitisk Hensende har en tidligere Chef for Generalstaben, General Stjernholm, tillagt Store Bælt en lignende Betydning som den, jeg her mener at kunne tillægge Sundet i handelspolitisk. Han holdt paa det saakaldte Tværforsvar over Store Bælt. I en (trykt) Skrivelse af 14. Februar 1872 fra Generalstaben til Krigsministeriet — Dagen, inden den store Forsvarskommission dette Aar blev nedsat*) — udviklede han bl. A., «hvilken overordenlig Tilvæxt i politisk Betydning Danmark vilde faa ved at være Herre over Passagen gennem Store Bælt. Et saadant Herredømme vilde være den bedste Borgen for dets Existens og give dets Bestaaen i saa usvækket Tilstand som muligt en politisk Betydning, som ingen nok saa stærk Befæstning af Hovedstaden vilde kunne yde, og som maaske er saa stor, at Forslagets Realisation kunde støde paa større politiske Vanskeligheder, men som ogsaa kunde føre til, at de store Magter forenede sig om at garantere Landets Neutralitet, ligesom Tilfældet er med Belgien og Schweiz.»

Hvad General Stjernholm vilde have opnaaet ved at bringe Løven i Store Bælt til at hæve sig, truende med at spærre dette i Krigstilfælde, kunde uden Tvivl

*) Jfr. Folkethingsudvalgsbetænkningen i Rigsdagstid. 1882—83, Till. B, Sp. 1617.

naas baade lettere, sikrere og fyldigere ved at aabne Evropas Øjne for Styrken hos Løven i Sundet. Hensynet til de store evropæiske Interesser, der let sættes paa Spil, dersom ikke Sundet og dets Kystmagter, Østersøens Portnere, anses for fredlyste i Krigstid, synes mer end noget Andet at maatte bevæge dem til at sikre — ej alene Danmark, men — de tre nordiske Riger en vedvarende nevtral Stilling, tildels i Lighed med Belgien og Schweiz. Kun tildels vilde der være Lighed tilstede. Thi, hvad der gjør disse Staters Stilling saa mislig uagtet deres Nevtralisering, er den Omstændighed, at de paa Grund af deres Beliggenhed som Fastlandsmagter ere udsatte for at krænkes af krigsførende Naboer, som fra den ene eller anden Side fristes til at tiltvinge sig Gjennemmarche, og saaledes at krænke deres Nevtralitet. Men paa lignende Maade kunde der ikke være Tale om at nevtralisere Østersøens Port. Store Bælt maatte være «Étape-»Vej for de krigsførende Magters Krigsskibe. For dem alene skulde derimod Sundet og Lille Bælt være lukkede, saa længe Krigen varede. Under en saadan Nevtralisering kunde alle Sømærker blive liggende i de nordiske Farvande ved Østersøens Port, alle Fyr brænde, og Handelen gaa sin Gang gennem Sundet næsten som i den dybeste Fred. Kun ved Sundets Indsejlinger nordfra og sydfra maatte Danmark og Sverig-Norge ved Kystforter med panserbrydende Skyts, ved krydsende Orlogsfartøjer o. lign. have væbnet Magt paa rede Haand for at kunne give Traktatens Ord det nødvendige Eftertryk i Handling, dersom det undtagelsesvis gjaldt om at hindre et af Krigsmagternes Orlogsfartøjer i at gaa igjennem Sundet i Stedet for den nogle faa Timer længere Vej gennem

Store Bælt. I dette behøvedes næppe anden nordisk Krigsstyrke end sømilitært Ordenspoliti (omtrent som under Krimkrigen, da de store engelske Orlogsmænd gik gennem Store Bælt, medens de nordiske Riger holdt sig nevtrale).

Den Omstændighed, at Sundet er ej alene dansk, men ogsaa svensk, og at Sverig har Udenrigsstyrelse fælles med Norge, gjør det sandsynligt, at det snarere maa anses for at være i hele Evropas velforstaede Interesse, at alle tre nordiske Riger samtidig neutraliseres end et enkelt af dem alene.

Men deraf følger, at de tre Riger i Forening maa væрге den samtidig garanterede Neutralitet. Deraf følger atter et vedvarende nordisk Forsvarsforbund til Værn for Neutraliteten — en Fortsættelse af de tilfældige «væbnede Neutralitetsforbund» 1691—93 *), 1756 («Union maritime»**), 1780—83***), 1794 o. s. v. †) indtil — paa en Maade — de samtidige Neutralitetserklæringer af 15. December 1853 ††).

*) H. C. Reedtz: Danmarks og Sverigs Forbindelse til de nevtrale Handelsrettigheders Beskyttelse i Aarene 1690 til 1693 (i Skandinavisk Literaturselskabs Skrifter, 21. Bind, 1826, S. 99—156).

**) P. Vedel: Den ældre Grev Bernstorffs Ministerium (Kbhvn. 1882) S. 29—74.

***) Bergbohm: Die bewaffnete Neutralität 1780—82 (Berlin 1884).

†) E. Holm: Danmark-Norges udenrigske Historie 1791—1807 (Kbhvn. 1875).

††) Trykt paa Svensk i Bihang till Riks-Ståndens Protokoll 1853—54, 1. Saml., 1. Afd. Nr. 61 S. 1—3; paa Fransk i *Annuaire historique universel pour 1854* (Paris 1855), appendice. p. 175—176 (jfr. p. 405—6 og 423—25). Paa Dansk har jeg ikke fundet Neutralitetserklæringen trykt, uden for saa vidt den findes t. Ex. i de norske Storthings-Efterretninger (Kristiania 1854) Sp. 87—88.

En nærmere historisk Paavisning heraf vilde blive til et langt Foredrag, som ikke vilde høre hjemme i en nationaløkonomisk Forening. Næst efter at henvise til de Kilder, hvoraf enhver Lysthavende selv kan øse, skal jeg kun i Forbigaaende fremhæve de Opsving, de nordiske Rigers Handel har taget næsten hver Gang de saaledes har sluttet sig sammen til fælles Værn for sin Nevtralitet, medens Størstedelen af det øvrige Evropa stod i Krigslue. Det var derfor med Rette, at Malte Bruun skrev i sin «Ode ved Statsministeren Grev Bernstorffs Død» (1797):

Den faldt, den Eg, i hvis udstrakte Skygge
Dan, Nor og Svea, Haand i Haand,
omslynged' af et nyfødt Rosenbaand,
midt i Evropas Storm sad jublende og trygge.*)

Her sigtes til den yngre Bernstorffs Størværk, Afslutningen af det væbnede nordiske Nevtralitetsforbund af 1794, under hvilket Sundet saa at sige var en stor fælles Orlogshavn for de tre Rigers forenede Flaader. Men nærmere at gaa i Enkeltheder vilde være at udvikle næsten hele Søfolkerettens Historie i de sidste to Hundredaar. Kun saa meget maa jeg sige, at det stadig var paa Fremskridtets Side, at de nordiske Riger stillede sig. De kæmpede især for at gennemføre Grundsætningen om, at «Flaget skal dække Ladningen». De kæmpede — ja, Kampen har en Gang krævet Strømme af Blod, — Blod, som muligvis kunde været sparet, dersom der dengang — den 2. April 1801 — havde bestaaet et vedvarende nordisk Nevtralitetsforbund. Aldrig har dog dansk Blod været udgydt i saa ærefuld en

---

*) Se min «Nordens politiske Digtning 1789—1804» (Kbhvn. 1878) S. 128.

Kamp, ærefuld ej alene paa Grund af de Kæmpendes Tapperhed, men paa Grund af Formaalet, hvorfor der kæmpedes. En udmærket fransk Folkeretslærer, Hautefeuille, som havde Øje for de nordiske Neutralitetsforbunds Betydning lige siden 1690erne, har skrevet: «Da begyndte disse Stater denne ædle Modstand imod de krigsførende Magters Despoti paa Havet, som vi vil se dem fortsætte indtil Begyndelsen af det 19. Hundredaar, med en Udholdenhed og et Mod, som alle Folk burde beundre og fremfor Alt efterligne, og som vel faldt, kvalt i Strømme af dansk Blod, men kun for at gjenfødes, haaber jeg, større, stærkere» *) o. s. v. — P. Vedel kalder det «et svagt, men til Forholdene svarende Udtryk for det vedblivende Fællesskab i Interesserne, at Danmark og Sverig-Norge i December 1853 afgave særskilte, men samtidige og identiske Neutralitetserklæringer i Anledning af Krimkrigen.»**). Disse Erklæringer fra Magterne ved Sundets Kyster fik dog ogsaa sin Betydning i Søfolkerettens Historie. De kom den franske Udenrigsminister Drouyn de Lhuys meget belejlig, da han i Januar 1854 søgte at bevæge England til at følge mer frisindede Grundsætninger paa dette Omraade, og de medvirkede i højere Grad, end man maaske hidtil har villet indrømme, til, at England omsider gik ind paa den berømte Erklæring af 16. April 1856, der nu danner Søfolkerettens vigtigste Grund-

*) L. B. Hautefeuille: Histoire des origines, des progrès et des variations du droit maritime (Paris 1858) p. 206 (jfr. p. 526). — En lignende Ros udtaler Bergbohm (ovennevnte Værk S. 251. jfr. 253).

***) P. Vedel: ovenn. Værk S. 36 (noten).

lag*): de bekjendte fire Artikler om Kaperiets Afskaffelse, det nevtrale Flags Dækning for fjendtlig Ladning (undtagen Kontrabande), den nevtrale Ladnings Frihed (naar den ej er Kontrabande) endog under fjendtligt Flag, og Papirsblokaders Afskaffelse.

Idet jeg vender tilbage til mit egenlige Emne, skal jeg kun i Forbigaaende antyde, hvorledes de nordiske Rigers samtidige Nevtralisering — paa Grund af deres geografiske Beliggenhed som Sundets Kystmagter — og et deraf følgende naturligt Forsvarsforbund let kan føre til Fællesskab paa flere andre Omraader, saaledes bl. A. til et nordisk Toldforbund. Og deraf kan atter flyde nye Fordele, hvorved Sundets Betydning for Norden voxer.

Hvilke Modifikationer i de nordiske Rigers, særlig i Danmarks, Forsvarsplan der maatte følge af, at de i Forening skulle væрге en garanteret Nevtralitet, er et Spørgsmaal, som jeg vilde sætte Pris paa engang at kunne drøfte med en Kreds af fordomsfri militære Sagskyndige. Her maa jeg indskrænke mig til at berøre den, saa vidt jeg skjønner, utvivlsomme Modifikation, som maa have til Følge, at det nevtraliserede Sund faar større Betydning som en under alle Forhold tryggere Handelsvej, og at alle Sundets indre Havne blive udelukkende Handelshavne, medens de sømilitære Stationer henflyttes til Yderpunkterne: Helsingør—Helsingborg mod Nord, de sydlige Indløb til Kalvebodstrand, Drogden og Flintrenden mod Syd. Dette har især Betydning for den største Sund-Stad, Kjøbenhavn, som under Forudsætning af de nordiske Rigers vedvarende Nevtralisering

*) Ch. Calvo: Le droit international III (Paris 1880) p. 293—401.

maa kunne gøres til en fuldstændig «aaben By», til en mer og mer opblomstrende Handelsstad i Stedet for som nu til en Militærstad, til den tredje af Evropas efter den moderne Krigskunsts Regler befæstede Hovedstæder (hidtil er, saa vidt vides, Paris og Rom de eneste). Spørgsmaalet, om Kjøbenhavn skal kunne frit udvikle sig som Handelscentrum for Østersølandene*), hvortil dens dybe Havn ved Sundet gjør den saa fortrinlig skikket, eller om Kjøbenhavn skal indeklemmes i Panser og Plade, vil kunne komme til at afhænge af, om en vidtomskuende, dygtig og kraftig Udenrigspolitik, inden det er for sent, evner at aabne Evropas Øjne for, at det er i Stormagternes egen velforstaede Interesse, baade i krigs- og handelspolitisk Henseende, at Norden neutraliseres paa Grund af Sundets Betydning. Bygges først Fæstningsværkerne efter den nu moderne Krigskunsts Regler, da er muligvis paa urette Sted fastgjort Millioner Kroners Værdier, som det snart atter kan koste Millioner at flytte. *Le mur murant Paris rend Paris murmurant* kan da en Gang i Fremtiden blive anvendt paa Kjøbenhavn, ligesom det en Gang i Fortiden hed sig om det bag Fæstningsværkernes Panser svulmende Paris. Det være langt fra mig at nytte denne Lejlighed til at angribe Planer om Kjøbenhavns Befæstning. Kun det vil jeg antyde, at under Forudsætning af et nordisk Forsvarsforbund til Værn for en vedvarende Neutralitet kan der næppe være Tale om nogen umiddelbar Befæstning af Kjøbenhavn — allermindst mod Søsiden —, men vel om et middelbart Forsvar af hele den Halvø, hvorpaa Kjøben-

*) «Stapelstad for en betydelig udvidet Vareomsætning i Østersøen» (C. L. Madsen: «Libau» (Kbhvn. 1880) S. 18).

havn ligger, og som vilde afskæres fra det øvrige Sjælland ved en Linie fra et Punkt ved Kjøge Bugt, t. Ex. Store Vejleaa's Udløb, langs denne Aa og over Gundsømagle Sø til Roskilde Fjord. Hvorledes man end vilde ordne Forsvaret for den nordøstsjællandske Halvø — et rent militært Spørgsmaal —, er saa meget vist, at Kjøbenhavn vilde faa mer end tilstrækkeligt Spillerum til at udvikle og udvide sig i alle Retninger som Handelsstad.

Dette vil ligefrem følge af Forudsætningen om Sundets Neutralisering paa Grund af dets Betydning som Alfarvej for Verdenshandelen mellem Landene inden- og udenfor Østersøens Port.

Men Sundets Neutralisering medfører dets Kystmagters, de tre nordiske Rigers *). Disse

---

*) Nødvendigheden af Nordens Neutralisering af andre, især strategiske Grunde, vedkommer os ikke her. Det maa være i alle Magters Interesse, at ingen enkelt Stormagt kan komme i Besiddelse af Nøglen til Østersøen. Dette baade kommercielle og strategiske Hensyn ligger ogsaa til Grund for den af Freds- og Frihedens-Ligaen i Genf den 16. September 1883 vedtagne Beslutning, der (oversat) lyder saaledes:

«I Betragtning af,

at de tre nordiske Staters — Danmarks, Norges og Sveriges — geografiske og topografiske Beliggenhed er saaledes, at de med betydeligere Søkrigsmagt, kommercielt og strategisk, vilde være Indehavere af Østersøens Nøgler;

at, om end deres forholdsvise Svaghed fjerner al Fare for at se dem vende mod Evropa Fordelen af denne Beliggenhed, kan denne samme Svaghed fra den ene Dag til den anden udsætte dem for at prisgives, ved List eller Vold, til mægtigere Naboer

at de tre nordiske Staters Ukrænkelighed og deres Uafhængighed af enhver fremmed Indflydelse er i hele Evropeas sande Interesse, og at deres Neutralisering altsaa er i den almene evropæiske Orden;

at denne Uafhængighed, som iøvrigt er en fælles Ret for alle Folk, kun kan sikres de nordiske Stater ved deres Neutralisering;

maa i Fællesskab værne det fælles nordiske Farvands, Sundets, Neutralitet. Da det gjælder at hindre krigsførende

at denne Neutralisering bør have følgende Formaal og Retsvirkning:

for det første at bringe udenfor al Krigstare alle de Dele af Land- og af Søomraadet, som tilhøre Sverige, Danmark og Norge;

for det andet at sikre til enhver Tid, selv i Krigstid, ethvert Handels- eller Krigsskib, hvilket Flag det end fører, og hvad enten det er krigsførende eller ej, fuld Frihed til at løbe ind fra Nordspen til Østersøen eller omvendt ud fra hin til denne, og det hvad enten det sejler alene eller i Flaade, —

af disse Grunde

skal Forsamlingen

erklære, at Danmark, Sverige og Norge bør neutraliseres, og at denne Neutralisering bør omfatte:

med Hensyn til Norges, Sveriges og Danmarks Fastlands- og Øterritorium, at alle Dele af dette Landomraade til enhver Tid blive fuldstændig neutralt;

med Hensyn til Sundet og Lille Bælt, at det i Krigstid forbydes ethvert krigsførende Magter tilhørende Krigsskib at vise sig i disse Farvande, hvilke derimod til enhver Tid skal staa aabne for Handelsskibene, selv om de tilhøre de krigsførende Magter, saa vel som for Krigsskibe tilhørende neutralt;

med Hensyn til Store Bælt, at dette Stræde vel altid staa aabent for Handels- eller Krigsskibe af ethvert Flag, selv krigsførende, og hvad enten de sejle enkeltvis eller i Flaade, men at det fuldstændig forbydes disse Skibe at foretage paa nævnte Strædes Kyster eller i dets Farvande og det indtil en Afstand, som overtræffer Artilleriets maximale Rækkeevne foran Indsejlingen eller Udsejlingen, nogen fjendtlig Handling, noget Angreb, nogen Beslaglæggelse, noget Kaperi, nogen Blokade, nogen Embargo o. s. v., saavel som nogen Ind- eller Udskibning af Tropper eller Krigsførraad, eller nogen krigersk Handling i Almindelighed;

udtale Ønsket om at se en international Kongres bestemme og afslutte en Traktat, hvis Tiltrædelse og Undertegnelse staa aaben for alle Evropas Folk, og som paa ovennævnte Grundlag, under de undertegnende Magters Garanti, fastslaa de nordiske Staters vedvarende Neutralitet, samt Indstiftelsen af en særlig vedvarende Voldgiftsdomstol, som paa sidste Retstrin har at løse alle de Vanskeligheder, der maatte opstaa ved bemeldte Traktats Anvendelse;

Magters Krigsskibe, saalænge Krigen varer, i at bruge Sundet som Færselsvej i Stedet for Store Bælt, maa selvfølgelig Forsvaret sammentrænges ved Sundets nordlige og sydlige Indløb; og, naar kun paa disse Punkter Forsvarsforanstaltningerne ere saa stærke, som de bør være, blive alle Forsvarsanlæg imellem disse Punkter, i selve Sundet, overflødige. Thi, naar de nordiske Riger samtidig ere neutraliserede, bortfalder derved tillige al Sandsynlighed for indbyrdes Krig over Sundet imellem Danmark og Sverig, — for saa vidt en saadan Mulighed overhovedet i Fremtiden kunde tænkes.

Saaledes indses let, hvorledes de af Neutraliseringen følgende Modifikationer i de tre nordiske Rigers — særlig i Danmarks — Forsvarsplan virker tilbage paa Sundet, gjør det til en endnu brugbarere Handelsvei, og bl. a. overflødiggjør de Søhandelen hæmmende paatænkte Søforter, Søminer, Stendæmninger og andre Forsvarsforanstaltninger ved Kjøbenhavn. Danmarks Hovedstad kan blive en aldeles «aaben Stad», en stadig betydeligere Handelsstad i Stedet for en Militærstad, Rigets Hovedfæstning. En tidligere Chef for Generalstaben, General Baggesen, har — ved at omtale Kjøbenhavns Belejring 1807 *) — udtalt: «Paa en følelig Maade bevistes ved denne Lejlighed, hvilken skadelig Indflydelse det lettelig kan have i militærpolitisk Henseende, at Landets Hovedstad tillige er Landets Hovedfæstning, eller endnu rettere omvendt; thi afset fra den Kraftanstrængelse og

---

vedtage, at nærværende Beslutninger sendes til alle Regeringer, alle lovgivende Forsamlinger og de vigtigste Blade i Evropa og Amerika». Jfr. Kongressens «Bulletin officiel» (Gen. & Paris 1883, p. 99—102 og «Freden» d. 16. Fbr. 1884 Nr. 15).

*) A. Baggesen: Den danske Stat (Kbhvn. 1862) S. 29.

de Vanskeligheder, som ere forbundne med Forsvaret af en Fæstning, der har den store Omkreds af henved 13,000 Alen*), saa er det ofte uundgaaeligt, at nødvendige Hensyn til den Mængde af højst vigtige Gjenstande, der ere samlede paa dette Sted, og ej alene ere Fæstningens og Stadens, men hele Statens Ejendom, lamme og hindre Fæstningens alt opofrende Forsvar, hvis ikke hele Landets Ve og Vel skal sættes paa Spil.» General Baggesen mener imidlertid, at man maa tage Forholdene som de ere, og derfor sikre den som Fæstning ugunstig beliggende Stad imod Bombardement. Men dette sker jo ved at fredlyse Sundet og dets Kyster samt lægge de fortifikatoriske Værker, som skulle forsvare det fredlyste Omraade paa formaalstjenligere, strategiske Punkter, hvorved Kjøbenhavn — den derefter aldeles aabne By — mer end nogensinde vil være sikret mod Bombardement. — At en saadan Anordning vil nødvendigjøre en Bortflytning fra Kjøbenhavn af efterhaanden flere og flere militære Etablissementer, kan vel bringe Statskassen Udgifter en Gang for alle, men vil paa den anden Side tilføre den stigende Handel store Oplagspladser. Ogsaa derved vokser Sundets Betydning.

Det Spørgsmaal, hvis nærmere Drøftelse jeg nu har haft den Ære at indlede, er saa forgrenet — det har foruden den handelspolitiske tillige en militærpolitisk eller strategisk Gren —, og dets Grene ere slyngede ind i hinanden, hvorfor det vist let vil undskyldes, at jeg ikke har kunnet undgaa at berøre den anden Gren, den strategiske. Havde jeg udvidet Spørgsmaalet fra Sundet over Store Bælt til Lille Bælt, vilde det have

---

*) Nu (1884) vilde den blive fire Gauge større.

været nødvendigt at berøre ogsaa det sønderjydske Spørgsmaal, hvis fredelige Løsning efter min Overbevisning hænger sammen med — eller kan blive en Følge af — Nordens Neutralisering. Dette antydede jeg i Begyndelsen af mit Foredrag billedlig. At den svækkede Løve ved Lille Bælt atter en Gang kan blive helt dansk — sagde jeg — vil muligvis afhænge af, hvilken Betydning vi for de to andre Løver kan hævde os i Europas Øjne.

Gid Fædrelandskjærligheden, Hjærterne i Danmarks Vaabenskjold, maa staa i Brand, saa at de opildne og styrke de to andre Løver! Men i Modsætning til General Stjernholm, som mente, at Fæstningsværker tværs over Store Bælt snarest vilde bringe Stormagterne til at indse Nødvendigheden af vor Neutralisering, saa tror jeg, at vi lettere aabne Europas Øjne for denne Nødvendighed i dets egen Interesse ved at pege paa Løven ved Sundet, paa denne Alfarvej for en betydelig Gren af Verdenshandelen, som stadig udvider sig. Og dermed stiger Sundets Betydning for Norden.
